Szakonyi Károly

Autók, írók, egyebek

A hatvanas években legtöbb esténket a klubban töltöttük, ha nem volt színház vagy mozi, ha nem csöngetett be valamelyik barátunk egy üveg vörösborral, akármilyen késő volt is, elmentünk a klubba. Az Andrássy út 112-ben, báró Ohrenstein egykori villájában ötvenkilenc végén, a hatvanas évbe fordulóban hozta létre a KISZ központ a fiatal művészek részére, de mi magunk rendeztük be mindenhonnan összeszedett asztalokkal, székekkel. A politika részéről persze, minden jó szándék mellett ez nem önzetlen figyelmesség volt, jobbnak látták összeterelni a ki-tudja-mi jár-ezeknek-a fejében művészeket, néhány évvel a forradalom leverése után. Mi azonban nem törődtünk a hátsó szándékkal, élveztük a hasznát, hogy találkozhattunk. Itt ismerte meg egymást festő és író, színész és zenész, kosárfonó és keramikus. Közülünk választottak klubvezetőt is, egy időben Csukás Pistát, aztán Soós Zolit, de volt vala-milyen felettesük is a KISZ Központiban. A büfépultnál hagymás zsíros kenyeret lehetett kapni meg bort, üveges sört, és abban az időben volt nagy divat a lengyel vodka. Az alagsorban később étterem is nyílt, ha jól emlékszem, hatvankilenc szilveszterét ott töltöttük.

Nagy, zajos művészeti élet zajlott, kiállítások, műsorok, a Balázs Béla Stúdió kisfilmjei, és persze koncertek. Kocsis Albert hegedű estje, Korga György és más avantgard fiatal kiállítása, – meg késő éjjelig ivászat, duma, tánc. Antal Imrét mindig nagy kör fogta közre, kifogyhatatlanul ontotta a vicceket. Olykor politikus látogatott a klubba, Münnich Ferenc vagy Pulai elvtárs a pártközpontból, „elbeszélgetni", de ilyenkor sem lett szolidabb az este, nem sok vizet zavartak, mert valamiféle szabad sziget-nek éreztük a klubot, ahol a három T (támogatott – tűrt – tiltott) itt nem-igen érvényesülhet. Kíváncsiak voltunk egymásra, barátságok szövődtek meg néha szerelmek, botrány is akadt, persze nők miatt. Néha a körzeti poszt is benézett, egy kedélyes alak, Soós Zolinak megmutatta a verseit. A kisteremben folyt a póker, na és volt egy biliárdasztal is. Ha most fel-sorolnám, kik fordultak meg azokon az estéken, ide kellene írnom a hatvanas évek jelentős alkotóművészeinek hosszú sorát. Ott voltak az angyalföldi Máglya közi művészház festői, szobrászai, ott volt a pálya-kezdő színészek java, a következő években a magyar filmet világsikerre vivő rendezők, a Balázs

Bélások, ott töltötték estéiket az írók, a kezdők és a már befutottak, esztéták, kritikusok – egy csomó tehetség egyrakáson.

Az impozáns – de kopottas – palota előtt néha két kocsi állt, összesen kettő, egy Hudson meg egy kis, régi Topolino. A valaha jobb napokat látott amerikai gyártmány Bercié volt, a filmgyári díszlettervező Bertalan Tivadaré, jeles festőművészé, a kis olasz kocsi Reich Károly grafikusé. Berci az amerikai filmeseknek dolgozott, fizetése egy részét valutában kapta, így jutott az autóhoz. Reich Karcsi autója családi örökség volt.

Ez a két autó jelentette a fiatal művészek autóparkját.

Gyalog jártunk, csatangoltunk az éjszakában, a klubból – „még korán van, csak nem akartok hazamenni?!" – elmentünk a Fészekbe, fel a kupolaterembe, zsúfolva volt mindig, középen, a parketten táncoló párok, a fal menti pamlagokon, körben neves színészek, kis színésznőcskék, néhány szobrász, artista, csupa zseni, legalább is az éjszakában. Az ember odacsapódott valamelyik társasághoz, mind ismertük egymást. A sárga-réz borítású kupola érzékeny akusztikája keresztbe-kasul vitte a hangot, halkan sem volt tanácsos megjegyzést tenni valakinek a hölgyére.

Aztán Stettner Béla barátom, a grafikus egyszer csak megunta, hogy nem tudja túlkiabálni a zajt, – gyertek, menjünk fel hozzám – mondta, és mentünk a Szív utcai műtermébe, megváltani a világot meg benne a művészetet, hajnalig.

Legtöbbször már söpörték az utcát a derengésben, mire haza baktattunk. Talán már kapupénz sem kellett, mert a vicék nyitották a kapukat.

Ekkoriban még nem volt velünk Bertha és Lázár, Pécsett éltek, csak ritkán jöttek Pestre, vagy mi mentünk Gyurkoviccsal hozzájuk, Bulcsunál jöttünk össze a pécsi írókkal, az uránvárosi lakásában. Kiss Dénes nem éjszakázott, szolidan élt, megvetette az ilyen léhaságot. Tibor se járt a klubba, örökösen szerelmi ügyeivel volt elfoglalva. Vele mozikba jártunk, olasz filmeket nézni. Remek olasz filmek voltak, remek vígjátékok Tognazzival, Totóval, Sordival meg De Sicával, de ez egy máskor elmesélhető történet.

A klubból, néha Reich Karcsi kis Topolinójába zsúfolódtunk ketten-hárman, csak heccből, a Fészekig. Eszünkben sem járt, hogy autónk legyen. Pénzünk csak annyi volt, hogy teljen a napi élethez, kifizessük az albérletet, megvehessük a lengyel vodkát vagy jobb napokon az Ararátot, az örmény konyak ára sem vágott földhöz, enni-inni mindig tudtunk. Eltelt még kis idő, amíg javult a helyzet.

67 körül Gyurkovics Tibor egy napon azt mondta: – Tanuljunk meg autót vezetni! Autónk talán nem egyhamar lesz, de ingyen megszerez-hetjük a jogosítványt. Riki, a bátyja bejáratos volt az MHSZ zuglói szervezetébe, ahol autósoktatás kezdődött. Belevágtunk. Már nem emlék-szem, hány délutánon ültünk ott, a Magyar Honvédelmi Szövetség Thököly úti székházában, ahol az Otto-motor működését meg a KRESZT tanulgattuk, amíg elérkeztünk a gyakorlati oktatásig.

Engem egy megviselt Moszkvics 403-ban pipás öregúr várt, be-mutatkozott, vén sofőr, azt mondta, még a fiakerről szállt át taxisnak az első MARTA autómobilra. Kivette a pipát a szájából, és a sebességváltóra mutatott. – Tegye egyesbe!... Arra lökje. Úgy. – A sebváltó kissé recsegve elmozdult. – Indítson! – Gáz, a kocsi megugrott. – Nem baj, majd belejön...

Végigdöcögtünk, rángatózgattunk a Ligetig, tettünk egy kört, aztán vissza a ház elé. Megizzadtam. De az öreg nyugodtan szívta a pipát. – Ott álljon meg a járdánál... – Gyors fék, és a jobb első kerék padkának ütközött. – Majd belejön – mondta megint az öreg, és kiszállt.

Attól kezdve a vezetési gyakorlatok abból álltak, hogy jártuk a várost, az öreg utasításokat adott a pipa mellől: – Váltson... forduljon jobbra... jobbra!... váltson... itt álljon meg!

Ahol megállított, ott vagy hentesüzlet volt, vagy szenespince, más-kor szódás, vagy zöldséges. A bevásárlásokat intéztük a felesége kívánsá-gai szerint. Így érkezett el a vizsga. Egyszerű volt. Indítás, egy kör, vissza, megállás... kész. Meglett a jogosítvány. Autó persze sehol.

Amikor két év múlva megvettem első Trabantomat kútvölgyis orvos barátomtól, első utam az Oktogonon kínos lefulladással járt, éppen a kereszteződésben akasztottam meg a forgalmat, mert kihúzva hagytam a szivatót. Fekete füstöt lövellve, a beköpött motor még azután is nehezen indult...

Volt néhány Trabantom, kombik, csupa használt kocsi az autó-piacról. Újat csak egyszer vettem, – dollárért. Akkor azt azonnal meg-kaptam. Volt rá valutám a KONZUMEXben, a Westdeutscher Rundfunk-ban játszott hangjátékokért.

Persze Görgey valamennyiünket megelőzött. Bevallottan autó-mániás volt, Dáciát vett, (igényelt) pedig annak nem volt valami jó híre, a románok hányavetin szerelték össze, mindent át kellett nézni a legutolsó csavarig. De küllemre elegánsabb volt, mint egy Moszkvics, hát inkább költött rá, szerzett egy valódi Renault motort, a kocsi ugyanis a francia márka román változata volt a megvásárolt licensz alapján. Jó kocsi lett, később is sokat adott arra, hogy szép és kényelmes autói legyenek.

Eigel István barátomnak, a festőnek angol kocsija volt, egy 1938-as Wolseley, talán egy diplomata hozta be a háború előtt Angliából, és átvészelte az időt, meg néhány gazdáját, míg a hatvanas években az autópiacra került. A jobbkormányos, megviselt jószágra büszkék voltak, noha a jobbfelöli ajtót nem lehetett rendesen becsukni, Klári, Pista felesége tartotta a kanyarokban.

A kanyarokban Lázár Ervin autója is furcsa, lötyögő hangokat hallatott, az ajtók tele voltak esővízzel. Öreg, szürke Opel volt, már kifutott típus, Münchenből hozta Stimácz Gabi, Ervin akkori felesége, a Pécsi Balett-tel ott turnéztak, potom pénzért jutott hozzá, s vezette haza nagy örömmel. Nagyon illett a kocsi Ervin lezserségéhez, vigyázni se nagyon kellett rá, egy-két horpadás megfért a már meglévők mellett. Ervint nem hatotta meg az autó. Úgy viselte, mint a farmerjét. Van, használni kell.

Bertha Bulcsu ellenben az autó-ügyet is komolyan vette, mint mindent. Semmi amatőrködés, az ember legyen az életben és az irodalomban is profi. Pécsett szerzete meg a jogosítványt Ervinnel együtt, nem örült, hogy annak már van kocsija, de nem akart használt vacakot. Rendesen beadta az igénylést az MERKURhoz, kivárta az időt, amig megkapta a Skodát. Világoskék kocsi volt, elkeresztelte Kék Villámnak. Szepezden nyaralt egy bérelt házban az egész társaság, amikor begördült vele, megmutatni. Vagyis úgy tette, mintha csak lejött volna megnézni a helyszínt, mert akkor forgatta Fehér Imre a filmjét, a *Harlekin és szerelemese* címűt Bujtorral. Bertha mindig is alapos gonddal választott márkát – persze, abból a szocialista tábori kínálatból, ami akkoriban volt. Skoda, Lada, Moszkvics, Zastava, Polski Fiat, Dacia, na és a szegény Zaporozsec meg a kétüteműek: Wartburg, Trabant. Némely előkelőség Volgához is hozzá-jutott, Bessenyei Ferencnek volt egy ideig, azt mondta, biztonságos, ha nekimenne a villanyoszlopnak, a kocsinak nem esne baja. És ha már itt tartunk: Hidas Antaléknak is Volgájuk volt, egy csúnya, kávébarna böhöm.

Amikor Berthának lett autója, Kiss Dénesnek is okvetlenül kellett. Diákságuk óta létezett köztük egyfajta testvéri viszony, amiben Bulcsu volt a „báty", Dénes felnézett rá, noha megvolt a maga büszke tartása. Hiú volt, de rajongó is. Bulcsu vagánykodott a lányokkal, Dénes viszont vala-mi „tiszta férfiúsággal" nézte őket. Már gimnazista korukba is bicskára mentek egy táncmulatság után, mert Bulcsu elcsábította Dénes kiszemelt-jét. De soha nem volt tartós harag. Elismerte a barátja tehetségét, és irigyelte azt a nagyvonalúságot, amit Bertha minden megnyilvánulásában tapasztalt.

Igényelt ő is a MERKUR-nál egy Ladát. Meg is kapta, de ha jól emlékszem, az írószövetségi kontingensből kérte (volt erre lehetőség) ezért aztán hamarabb kapta meg, nem kellett rá hosszú évekig várni. Csakhogy még nem volt jogsija. Kihozatta a szentendrei kertünkbe. Szép, sárga Lada volt, Dénes gyerekei örültek neki, elnevezték Zebulonnak, de csak nézni lehetett majdnem egy esztendeig. Időnként kilátogattak, ápolták.

Gyurkovics Tibor szeretett titkolózni. Soha nem mondta meg, jön-e könyve a Magvetőnél vagy máshol, ha kérdeztem, hümmögött. Inkább panaszkodott, hogy nehezen mennek a dolgok. Szerette a meglepetéseket. Ha ajándékot kapott, a csomagot nem bontotta ki, eltette, dédelgette. Hogy autója van, azt is véletlenül tudtam meg. Skodát vett ő is. Addig örökké én fuvaroztam őt meg Nellit, a feleségét, a Trabantommal. Nem említette, hogy beadta az igénylést. Nem mondta, hogy autót akar. Aztán váratlanul előállt a meggyszínű Skodával.

A hetvenes évekre már változott a helyzet, de még sokáig a kiutalásra kellett várni, sokszor három–négy vagy több évig. A várakozás persze arra volt jó, hogy azalatt össze lehetett kuporgatni az árát.

Aztán a kilencvenes évektől kezdve annyi autó lett, mintha osztódással szaporodtak volna. Egy-két év, és már nem állták körül, bámulva a szuper márkájú kocsikat a Belvárosban, itthon is egyre több és több lett belőlük

Ma már csak pénz kérdése, és Jaguárt éppen úgy kaphatsz, mint a legdrágább Ferrarit. A Dacia meg felnőtt az előkelővé avanzsált Skoda mellé, és emlékezni sem akar múltbeli szégyenére.

Én egy szolid Suzukiban fejeztem be, meghaladva a nyolcvanadik évemet, a sofőrködést. Már nem jól alkalmazkodtam a megbolydult forga-lomhoz, este meg összemosódtak szemem előtt a fények.

Leszoktam a vezetésről, mint régen a cigarettáról. Néha eszembe jutnak útjaim a régi 4-esen vagy a 6-oson, forró nyarakon, fagyos teleken, olykor az éjszakában is, felrémlenek, mint egy kivénhedt igáslónak a macskaköves utcák vagy a messzi országutak.